חיי שרה ג

א. אויפן פסוק[1] „ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת", ברענגט דער מדרש[2] דעם מאמר פון רשב"י[3] „שלשה הם נענו במענה פיהם, אליעזר עבדו של אברהם ומשה ושלמה, אליעזר ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת, משה דכתיב[4] ויהי ככלותו לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה וגו', שלמה דכתיב[5] וככלות שלמה להתפלל אל ה' והאש ירדה מן השמים וגו'"[6].

פון פשטות לשון המדרש איז משמע לכאורה, אז דער ענין וואס „נענו במענה פיהם" איז פארבונדן מיט דער מעלה אישית פון די אויסגערעכנטע „שלשה".

און וויבאלד אז בא די דריי איז איין און דער זעלבער שכר „נענו במענה פיהם", ובפרט אז דער מדרש איז דאס מדגיש „שלשה הם (נענו במענה פיהם)" — מ'איז כולל אלעמען צוזאמען, איז מובן, אז ס'איז דא א צד (מעלה) השוה אין די אלע דריי[7].

דארף מען פארשטיין: ווי איז שייך צו פארגלייכן (אפילו די זעלבע מעלה ווי זי איז בא) אליעזר עבד אברהם צו משה ושלמה?

די תמי' איז נאך גרעסער (ווי מפרשים פרעגן[8]):

דער „נענה במענה פיו" ביי תפלת אליעזר איז געווען מיט א יתרון (גיכער) אויף די תפלות משה ושלמה: בא אליעזר'ן שטייט „ויהי הוא טרם כלה לדבר" — ער איז נענה געווארן נאך איידער ער האט געענדיקט זיין תפלה, משא"כ ביי משה ושלמה איז דאס געווען בגמר תפלתם: „ויהי ככלותו לדבר", „וככלות שלמה להתפלל" — קומט אויס, אז ס'איז דא אן עילוי בא אליעזר'ן לגבי משה ושלמה?!

אויך דארף מען פארשטיין: אויב דאס איז מצד דער מעלה פון די מענטשן, פארוואס איז „נענו במענה פיהם" געווען נאר ביי זיי און ניט בא אנדערע?

ע"כ צריך לומר, אז דער ענין וואס די ג' „נענו במענה פיהם" איז פארבונדן ניט (אזויפיל) מיט דער מעלה פון די מתפללים, נאר (בעיקר) מיטן תוכן[9] התפלות[10].

---

1) פרשתנו כד, טו.

2) ב"ר ס"פ, ד. י"ש פרשתנו רמז קח. הובא גם — בשינויים — במדרש לק"ט, שכל טוב, מדרש הגדול.

3) כ"ה בב"ר שלפנינו, ובכ"מ. ובב"ר הוצאת תיאודור-אלבק „ר' שמעון". וראה ש"נ שם. וראה לקמן הערה 22.

4) קרח טז, לא.

5) דה"ב ז, א.

6) כ"ה בב"ר שלפנינו, ובדה"י שם: וככלות שלמה להתפלל והאש ירדה מהשמים. ולולא דמסתפינא ג"ל שנשתרבב מהפסוק במלכים-א ח, נד. ובי"ש ליתא „אל ה'". ובב"ר הוצאה הנ"ל הגירסא כבדה"י.

7) ראה יפ"ת (ובהארוך) ונזר הקודש לב"ר שם.

8) נזר הקודש הארוך (יעסניץ, תע"ט) לב"ר שם. וראה מדרש שכל טוב עה"פ.

9) ראה גם נזה"ק הקצר שם.

10) להעיר ממדרש הגדול כאן שממשיך: ולא אלו בלבד אלא כל הצדיקים הן נענין מיד, דכתיב (ישעי' סה, כד) והי' טרם יקראו ואני אענה. וכן דוד אומר . . שמע קולי עד שלא אוציא שיחי. אבל מזה

*) וראה לקמן בפנים סעיף ב שהרמב"ם כתבו במעלת הבע"ת, והביא ע"ז ג"כ את הפסוק „והי' טרם יקראו גו'". וראה לקמן הערה 20.

איז דורש ביאור: וואָס איז די מעלה המיוחדת פון די ג' תפלות, וואָס דוקא ביי זיי איז געווען „נענו במענה פיהם"?

ב. וועט מען דאָס פֿאַרשטיין בהקדם די הסברת המעלה פון דעם וואָס מ'איז נענה אויף אַ תפלה במענה פיו:

דער רמב"ם אין ספר היד[11] זאָגט, אַז אייניע פון די מעלות פון אַ בעל תשובה איז וואָס ער איז „צועק ונענה מיד", ובלשונו: „כמה מעולה מעלת התשובה, אמש הי' זה מובדל מה' אלקי ישראל . . צועק ואינו נענה . . והיום הוא מודבק[12] בשכינה . . צועק ונענה מיד כו'"[13].

דאָרף מען פֿאַרשטיין: אין דער הלכה שלפנ"ז[14] זאָגט דער רמב"ם: „התשובה מקרבת את הרחוקים אמש הי' זה שנאוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה[15] והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד". ולכאורה: דאָס וואָס „צועק ונענה מיד" איז דאָך אַ מסובב פון דעם וואָס מ'איז „אהוב ונחמד קרוב וידיד" בא דעם אויבערשטן, איז פֿאַרוואָס מאַכט עס דער רמב"ם אַן ענין בפ"ע, אין אַ הלכה בפ"ע?

וועט מען דאָס פֿאַרשטיין פון דעם ביאור אין די צוויי הלכות הנ"ל, דלכאורה: ביידע הלכות האָבן דעם זעלבן תוכן, אַז דורך תשובה ווערט מען נאָענט צו דעם אויבערשטן?

נאָר דער רמב"ם זאָגט דאָ צוויי דרגות אין מעלת התשובה, און דער־פאַר טיילט ער זיי אין צוויי באַזונדערע הלכות:

אין דער ערשטער הלכה רעדט ער וועגן „קירוב לשכינה", כלשונו בתחלת ההלכה „גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה"[16], און דאָס דריקט זיך אויס אין דעם וואָס „אמש הי' זה שנאוי . . ומרוחק . . והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד";

אין דער צווייטער הלכה רעדט ער וועגן אַ העכערער דרגא אין מעלת תשובה[17] — „כמה מעולה מעלת התשובה[18] — אַז ניט בלויז ווערט מען „אהוב ונחמד קרוב וידיד", קרוב לשכינה, נאָר מען ווערט „מודבק בשכינה" — פֿאַר־אייניקט, דביקות בשכינה.

און דעריבער שטעלט דער רמב"ם דעם ענין פון „צועק ונענה מיד" אין דער הלכה, בהמשך צו דעם ענין פון „והיום הוא מודבק בשכינה" (און ניט אין דער פריערדיקער הלכה, הענין פון „מקורב לשכינה"), ווייל דאָס וואָס

שמחלקם לב' בבות, ועוד ועיקר — מעשה בפועל בזה מודגש ומפורש בכתובים רק בג' אלו מובן שעיקר העילוי הוא בג' תפלות אלו.

11) הל' תשובה פ"ז ה"ז.

12) כ"ה ברמב"ם שלפנינו. ובאו' מכתבי היד (הובא ברמב"ם ספר המדע ירושלים תשכ"ד) „מדובק".

13) וממשיך שם: „שנאמר והי' טרם יקראו ואני אענה". ולכאורה, אין זה הענין ד„צועק ונענה מיד" כ"א „טרם יקראו", וכמו שהי' באליעזר, כנ"ל בפנים ס"א. ראה ספורנו פרשתנו עה"פ. מפרשים (יפ"ת (ובהארוך), נזה"ק (ובהארוך)) לב"ר שם. וראה לקמן הערה 21.

14) שם ה"ו.

15) כ"ה ברמב"ם שלפנינו. ובאו' מכתהי"י (ברמב"ם שבהוצאה הנ"ל): „ומתועב".

16) אף שמפרש גם בה"ו הפסוק (ירמי' ד, א) אם תשוב גו' אלי תשוב כלומר אם תחזור בתשובה כי תדבק — הרי ממשיך תיכף „התשובה מקרבת את הרחוקים". וצ"ל שהענין ד„בי תדבק" מתבאר בהלכה ז.

17) וראה לקמן הערה 20. אוה"ת שבסוף הערה 21.

18) כפשטות הלשון ד„מעולה מעלת התשובה", שמורה על מעלה עליונה יותר מהלשון בתחלת הלכה ו „גדולה תשובה".

„צוּעק ונענה מיד" קומט אלס תוצאה דערפון וואָס מ'איז „מודבק בשכינה"[19].

ג. די הסברה בזה:

די שהיית זמן וואָס עס דויערט ביז אַ זאַך קומט פון דעם נותן צו דעם מקבל, איז אַ באַווייז, אַז דער מקבל איז ניט דבוק ומאוחד מיטן נותן; ופשיטא אַז זיי זיינען צוויי באַזונדערע זאַכן. משא"כ וועו זיי זיינען דבוק ומאוחד — איז ניטאָ קיין (שהי' ו)הפסק אין זמן (ווי עס איז ניטאָ — במקום), וויבאַלד זיי זיינען כאחד, אַן אַן אָפטייל צווישן זיי.

און דעריבער: בשעת אַ מענטש איז בלויז „קרוב" צום אויבערשטן, „אהוב ונחמד קרוב וידיד", אַבער ניט דבוק בשכינה, איז אין הכי נמי אַז זייענדיק אַ „חביב כו'" וועט דער אויבערשטער אַנ־נעמען זיין בקשה, ס'איז אַבער ניט מוכרח אַז ס'זאָל זיין „נענה מיד";

דוקא וועו ער איז „מודבק בשכינה"[20],

דער מתפלל איז דבוק ומאוחד צו דעם וועלכער ענטפערט עם איז ער „נענה" אין אַן אופן פון „דבקות" (אויך בזמן) — תיכף ומיד[21].

ד. כשם ווי דאָס איז בנוגע דעם „גברא" — דעם אדם המתפלל, אַז דער ענין פון „צוּעק ונענה מיד" איז פאַר־בונדן אָן איז אַ תוצאה פון דעם וואָס מ'איז „מודבק בשכינה", עד"ז יש לומר אַז עס איז בנוגע דער „חפצא", די מעלה אָן דער תוכן פון דער תפלה — ובנדו"ד, די מעלה פון די ג' תפלות — אַז זיי זיינען פאַרבונדן מיטן ענין פון דביקות (בשכינה)[22].

---

19) וי"ל דגם ענין הג' שברמב"ם שם „ועושה מצות ומקבלין אותן בנחת ושמחה . . ולא עוד אלא שמתאוים להם כו'" (בהיפך מזה ש„עושה מצות וטורפין אותן בפניו") שייך להענין ד„מודבק בשכינה". ואכ"מ.

ולהעיר שברמב"ם שם מביא ע"ז ש„לא עוד אלא שמתאוים להם" — „שנאמר (מלאכי ג, ד) וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות", אשר ע"ז דרשו רז"ל (ויק"ר פ"ז, ד. איכ"ר בסופו. הובא במצו"ד מלאכי שם) כימי עולם כימי משה, וכשנים קדמוניות כשני שלמה (ראה במצו"ד שם).

20) עפמ"ש הרמב"ם שם ה"ד, לכאורה י"ל ד„גדולה תשובה" שבה"ו היינו ש„אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם" (רמב"ם שם ה"ד) — ה"ז כצדיק, ומעלת התשובה שבה"ז ש„מודבק בשכינה" היינו מדרי' דבקות כזו שישנה רק בבע"ת ו„אין צ"צ יכולים לעמוד בה כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם" (לשונו שם ה"ד).

ולפי"ז י"ל דתלוי בב' הבחי' בתשובה מאהבה: אם רק „נעקר עונו מתחלתו" (פרש"י יומא פו, סע"א) שאז הוא במעלת צדיק, או דרגא נעלית בתשובה מאהבה שפועל גם שזדונות נעשין לו כזכיות (שם פו, ב), למע' מצ"ג — ראה בכ"ז לקו"ש חי"ז ע' 185 ואילך.

ובכל אופן — כו"כ דרגות בדביקות, שהרי כאו"א נצטוה: ולדבקה בו (עקב יא, כב) ובו תדבקון (ראה יג, ה). ועוד. ומפורש מעשה רב: ואתם (כל שנכנסו לארץ) הדבקים גו' (ואתחנן ד, ד).

ועפ"ז גם מובן בפשטות זה שמצינו דצוּעק ונענה מיד גם בצדיקים כנ"ל במדרש (וראה לעיל הערה 10 ממדרש הגדול. וראה עמה"מ שער קרית ארבע ס"פ קכו (הובא באוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתעד): ועל אותם הצדיקים שהם תמיד דבוקים רוחא ברוחא נאמר עליהם והי' טרם יקראו ואני אענה כו' ונאמר וערבה לה' כו' וכשנים קדמוניות).

21) וי"ל שזה שהביא הרמב"ם „שנאמר והי' טרם יקראו ואני אענה" הוא לרמז שבמדרי' „מודבק בשכינה" גופא יש דרגות ועליות, ובמילא גם דרגא נעלית יותר מ„נענה מיד" — „טרם יקראו גו'", כנ"ל הערה 13. ויש דרגא ביניהם — עוד הם מדברים ואני אשמע.

וראה אוה"ת נ"ך שם עה"פ והי' טרם יקראו: כשהאדם בתשובה עילאה עד שמתאחד עם מוליו' אזי טרם יקראו. וראה לקו"ש חי"ב ע' 61 הערה 28. וראה לקמן בפנים ס"ז.

22) ועפ"ז יומתק מה שבעל המאמר הוא רשב"י, כי עילוי זה ד„נענה מיד" אינו מצד הענין וגדר התפלה מצ"ע, כ"א מצד בחי' התורה• כמו שמצינו ברשב"י (זח"ג נט, ב) שע"י אמירת תורה פעל ירידת

•) וראה לקמן ס"ז.

וועפ"ז יש לבאר וואָס מען טיילט אויס דוקא די דריי תפלות [(א) תפלת שלמה — איז בקשר צו גילוי השכינה, ושכנתי בתוכם[23], במקדש[24]; (ב) תפלת משה (בקשר צו מחלוקת קרח) „בזאת תדעון כי ה' שלחני גו' ואם בריאה יברא ה' גו'"[25]; (ג) תפלת אליעזר בקשר לנישואי יצחק ורבקה] — ווייל זיי אַנטהאַלטן די דריי אופנים כלליים אין גילוי אלקות אין אַן אופן פון התאחדות (דביקות בשכינה) וועלכע זיינען דאָ אין דער בריאה: אין וועלט, אין בני אדם, און אין תורה.

ה. דער גילוי אלקות אין וועלט (אין אַן אופן פון התאחדות) — איז דער גילוי שכינה וואָס איז געווען במקדש[26]: גילוי אלקות אין מקדש איז געווען באופן אַז מקום איז נתאחד געוואָרן מיט אלקות, מ'האָט געזען בעיני בשר, אַז דער מקום גשמי איז בטל צו אלקות שלמעלה מן המקום, ביז אַז דער מקום גופא איז געוואָרן העכער פון מקום, כמחז"ל[27] „מקום ארון אינו מן המדה".

און דאָס איז דער תוכן פון תפלת שלמה: „בנה בניתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים"[28], „השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בניתי"[29], און באַלד נאָכדעם[30] איז ער „נענה" געוואָרן „במענה פיו": „וככלות שלמה להתפלל והאש ירדה מהשמים גו' וכבוד ה' מלא את הבית" — עס איז געוואָרן די השראת השכינה בגילוי בבית המקדש (און פון דעמולט אַן איז די השראת השכינה געבליבן באופן נצחי אין דעם אָרט, כפסק דין הרמב"ם[31]).

דער גילוי שכינה צו בני אדם (באופן של התאחדות) — איז דער ענין הנבואה, גלה סודו אל עבדיו הנביאים[32], וואָס איז אויך אַן ענין עקרי באמונתנו, ובלשון הרמב"ם[33] „מיסודי הדת לידע שהא־ל מנבא את בני האדם"[34]. וואָס גילוי הנבואה איז באופן אַז דער נביא וועדט דבוק ומאוחד מיטן דבר ה'[35], ביז אַז דער דבר ה' איז זיך „מתלבש[36] בשכלם והשגתם במראה הנבואה וגם במחשבתם ודיבורם"[37].

און דאָס איז דער תוכן התפלה פון משה רבנו — און דערפאַר איז ער נענה

גשמים מיד וכראוי, לא כחוני המעגל, שפעל ע"י תפלתו — שהי' צריך כמה בקשות שיהי' כראוי (תענית יט, א), כמבואר במאמרי אדה"ז אתהלך ליאונא (ע' רי ואילך). אוה"ת אחרי (כרך א) ע' רנד ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רסז ואילך. ועוד.

23) תרומה כה, ח.

24) כמבואר בארוכה במ"א ח, יב ואילך, דה"ב שם קאפיטל ו — תוכן תפלתו.

25) קרח טז, כח. שם, ל.

26) ראה אוה"ת ויצא קעח, א ואילך. ד"ה ר' ברכי' תרמ"ג (סה"מ תרמ"ג) ס"ב־ג. סי"ד. ד"ה סדה בשלום תר"ס (סה"מ תר"ס ע' קפד ואילך) ותרס"ז (סה"מ תרס"ז ע' סב ואילך). ועוד.

27) יומא כא, א. וש"נ.

28) מלכים שם, יג. דה"י שם, ב.

29) מלכים שם, כז. דה"י שם, יח.

30) צע"ק דלא מצינו דמקום ארון אינו מן המדה נתחדש לאחר תפלתו דוקא.

31) הל' ביהב"ח פ"ו הט"ז־טז.

32) עמוס ג, ז. וראה אגה"ק סי"ט.

33) הל' יסודי התורה רפ"ז.

34) בפיה"מ פ' חלק היסוד הששי כתב הרמב"ם: הנבואה והוא שידע אדם שזה מין האדם ימצא בהם בעלי כח' ושלימות גדולה כו' עד שהן מקבלות כו' — היינו שהיסוד הוא שבבנ"א ישנם כאלה שראויים לנבואה, אבל להלכה (בספר היד) מדגיש שהיסוד הוא (לא רק שיש בנ"א הראויים לנבואה, כ"א) ש„הא־ל מנבא בני האדם".

35) ראה רמב"ם שם סה"א „ויהפך לאיש אחר . . כמש"נ בשאול (ש"א י', ו) . . ונהפכת לאיש אחר".

36) שער היחוד והאמונה ספ"ב בשם האריז"ל. וראה במקומות שבהערה 26.

37) אף שעיקר ענין זה הוא במשה (שמדריגת נבואתו היא למעלה מכל הנביאים) כברמב"ם שם הי"ז (ובפיה"מ שם היסוד הד' ובמו"נ ח"ב פל"ה).

געווארן מיד — „בזאת תדעון כי ה׳ שלחני לעשות את כל המעשים האלה גו׳ אם כמות כל אדם ימותון אלה גו׳ לא ה׳ שלחני ואם בריאה יברא ה׳ גו׳ וידעתם כי גו׳״.

דאס הייסט, עס איז ניט אן אות ומופת אויף דעם ענין פון כללות תורת משה[38], אז די ציווייס ומצות התורה זיינען גע־זאגט געווארן למשה מסיני, נאר אן אות ומופת אז משה איז שלוחו כמותו ממש בנוגע „כל המעשים האלה״ — „לתת לאהרן כהונה גדולה ובניו סגני כהונה ואליצפן נשיא הקהתי״[39] — וי״ל אז דאס איז א מעלה נוספת אויף דעם וואס עס איז תורת משה, דאס איז אויך שליחות ונבואת משה[40] — (גלה סודו — און דערפאר „בריאה יברא״ (גילוי חדש)) — נבואה[41], וואס בסוגה ודוגמתה איז געווען נבואת שאר הנביאים[42].

און דער דריטער אופן כללי פון גילוי השכינה — איז תורה, דאורייתא וקוב״ה כולא חד[43], איז פארבונדן מיט תפלת אליעזר, כדלקמן.

ו. וועגן פרשה של אליעזר זאגן רז״ל[44] „יפה שיחתן של עבדי אבות[45] . . מתורתן של בנים״ [וואס פון דעם וואס מ׳איז מעריך „שיחתן של עבדי אבות״ (און נאך באופן פון „יפה״) קעגן „תורתן של בנים״ איז מובן, אז זיי האבן א שייכות צווישן זיך] —

איז מבואר אין חסידות[46], אז „שיחתן של עבדי אבות״ — ובפרטיות דער שידוך פון יצחק ורבקה — איז כללות ענין התורה ומצוותי׳. און מהאי טעמא ווערט עס דערציילט אין תורה באריכות: דאס איז אן ענין עיקרי וכללי, וואס האט צוגעבראכט צו כללות ענין מ״ת, תורתן של בנים.

דער ביאור בזה:

דער אויפטו פון מ״ת איז — כמדובר כמה פעמים — דער חיבור פון „עליונים״ מיט „תחתונים״: ביז מ״ת איז געווען די גזירה אז עליונים לא ירדו לתחתונים ותחתונים לא יעלו לעליונים, און ביי מ״ת איז די גזירה בטל גע־ווארן און „התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו לתחתונים״[47] — ד.ה. אז דורך (מתן) תורה טוט זיך אויף דער חיבור פון ועלט, „תחתונים״, מיט

---

38) להעיר ד„משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה . . ובמה האמינו בו במעמד הר סיני שעינינו ראו ולא זר״, כמו שהאריך ברמב״ם פ״ח מהל׳ יסוה״ת. וראה לקו״ש חי״ט ע׳ 177 ואילך.

39) קרח שם, כח ובפרש״י.

40) ידועה השקו״ט שהשומע דברי משה ה״ז בכל החומר דשומע דברי נביא (ראה צפע״נ מהד״ת כג, ד ואילך. עט, רע״א. צפע״נ עה״ת שופטים יח, יח. וש״נ. לקו״ש שבהערה 38).

41) ראה רמב״ם שם ספ״ז. פ״ט ה״ב. רפ״י. וראה הערה הבאה.

42) ברמב״ם שם רפ״ח „אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאם לא להביא ראי׳ על הנבואה . . כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ״. אבל לכאורה צ״ע דהרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו ומפורש בפסוק „בזאת תדעון כי ה׳ שלחני לעשות כל המעשים האלה״. ואולי כוונתו במ״ש „לא להביא ראי׳ על הנבואה״ — בכלל, היינו ע״ז שהוא נביא בכלל (כבשאר הנביאים שצריך לעשות אות בכדי לידע שהוא נביא אמת, כברמב״ם שם רפ״י. וראה צפע״נ הל׳ מת״ע (סב, רע״ד) מהד״ת (כג, ד)), אבל גם לדעת הרמב״ם מ״ש „אם בריאה יברא ה׳״ בא להודיע שמעשים אלו היו ע״פ ה. ועצ״ע.

43) הובא בתניא פ״ד ורפכ״ג בשם הזהר. וראה זח״א כד, א. ח״ב ס, א. ת״ז ת״ו בתחלתו. לקו״ת נצבים מו, א. ועוד.

44) פרש״י פרשתנו כד, מב מב״ר פ״ס, ח.

45) כ״ה בפרש״י. ובב״ר: בתי אבות.

46) מאמרי אדה״ז — תקס״ג (ח״א) ע׳ לו ואילך. תר״ח פרשתנו קלה, א ואילך. קלו, ד ואילך. אוה״ת פרשתנו קכז, ב ואילך. וראה לקו״ת ברכה צו, סע״ג ואילך. ובכ״מ.

47) שמו״ר פי״ב, ג. תנחומא וארא טו.

אלקות וואָס איז העכער פון וועלט ביז זיי ווערן מחובר יחד. און ווי מ׳זעט עס אין ענין קיום המצוות[48] שלאחרי מ״ת, אַז דורך מקיים זיין אַ מצוה מיט אַ דבר גשמי, פועל׳ט מען אַז די גשמיות׳דיקע זאַך ווערט אַ כלי צו אלקות — זיי ווערן תשמישי מצוה, תשמישי קדושה[49], ביז באופן של יחוד — אַ חפץ דקדושה[50].

די הכנה והקדמה צו דעם חיבור דורך (מתן) תורה איז געווען פריער — און דאָס איז אויך די נתינת כח צו דער עבודה נאַך מ״ת.

צום ערשטן מאָל וואו אין תורה — אין פשוטו של מקרא — ווערט דער־ציילט אַז ענין פון „חיבור עליונים ותחתונים״, אַז קדושה (ומופרש) זאָל נתחבר ונתאחד ווערן מיט „תחתונים״ ביחוד גמור ואמתי — איז דאָס נישואי יצחק ורבקה[51]:

בעת הנישואין איז יצחק (נוסף לזה וואָס ער איז געווען בנו של אברהם, איז געווען אַ נימול לשמונה וכו׳, אלע ענינים נעלים וואָס ער האָט מקבל געווען נאַך דעם נסיון ומס״נ פון דער עקדה[52] — נתעלה געוואָרן צו דער דרגא פון „עולה תמימה״[53] (קדושה בתכלית);

און, רבקה איז געווען „בת בתואל . . אחות לבן״, און פון „פדן ארם״[54] — חוץ לארץ,

48) וראה לקו״ש חט״ז (ע׳ 212 ואילך) בנוגע ללימוד התורה.

49) מגילה כו, ב.

50) כקרבן, או קלף של סת״ם, וכיו״ב. וראה גם שו״ע אדה״ז או״ח ר״ס תרלח (וש״נ), אוה״ת סוכות (ע׳ א׳תשה) לענין סוכה. ובכ״מ.

51) ראה בארוכה במקומות שנסמנו בהערה 46.

52) ראה פרש״י וירא כב, כ. תולדות כה, כ.

53) ב״ר פס״ד, ג. פרש״י תולדות כה, כו. כו, ב.

54) תולדות כה, כ. וראה שהש״ר פ״ב, ב (א).

וואָס „אין חוצה לארץ כדאי לך״[55] — צו יצחק: דערפון איז מובן, אַז די שלי־חות פון אליעזר צו ברענגען רבקה׳ן פון מקומה בפדן ארם (חו״ל) לאשה צו יצחק׳ן, עולה תמימה, ודבק באשתו והיו לבשר אחד[56], איז דאָס אַן עלי׳ הכי גדולה.

[משא״כ נישואי אברהם ושרה, זיינען געווען איידער אברהם איז געוואָרן אַ „תמים״ דורך מצות מילה, איידער את הנפש אשר עשו בחרן[57] וכו׳ — אין דער צייט וועז אויך אברהם (ווי שרה) זיינען געווען באור כשדים ובבית אביו[58], תרח קודם שעשה תשובה[59], צווישן עובדי ע״ז].

ומעשה אבות סימן לבנים[60]. איז מובן, אַז דער „סימן״ ונתינת כח אויף דעם יחוד וחיבור וואָס האָט זיך אויפגעטאָן במ״ת, נעמט זיך[61] פון נישואי יצחק ורבקה[62].

55) לשון רש״י תולדות שם, ב. וכאזהרת אברהם (פרשתנו כד, ו) „השמר לך פן תשיב את בני שמה״.

56) בראשית ב, כד.

57) לך יב, ה. וראה ע״ז ט, א.

58) ראה סדר הדורות (אלף תתקעג. אלף תתקצח בסופו) ב׳ דיעות אם אברהם נשא את שרה בן כ״ה שנים או כשהי׳ בן נ׳ שנה.

59) ראה פרש״י לך טו, טו.

60) ראה בהנסמן בלקו״ש חי״ה ע׳ 79 הערה 20.

61) להעיר שגם המצוה שהיתה אצל אברהם בדוגמת המצות שלאחרי מ״ת — מצות מילה, שנשארה הקדושה גם אחרי מעשה המצוה (ראה לקו״ש חי״ה ע׳ 89. וש״נ) — הרי הפעולה בגילוי (בעולם) שנעשה חפץ של מצוה הי׳ במעשה אליעזר (פרשתנו כד, ב) כשאמר לו אברהם שים נא ידך תחת ירכי (ראה שבועות לח, ב. פרש״י עה״פ. לקו״ש חט״ז שם. ועוד), בקשר לנישואי ויצחק ורבקה.

62) ומפורש ברז״ל (תיב״ע פרשתנו כד, כב. ב״ר פ״ס, ו) דשני צמידים (שנתן אליעזר) כנגד שני לוחות, עשרה זהב משקלם כנגד עשרת הדברות. ורש״י מביאו בפירושו עה״ת („רמז לשני לוחות . . רמז לעשרת הדברות״), שמזה מובן שזהו פשוטו של מקרא.

ז. עפ״ז קען מען פארענטפערן די תמי׳ הנ״ל (ס״א) אין דעם וואס דער „נענה מיד״ ביי תפלת אליעזר איז געווען נאך מיט א יתרון (מער „מיד״) ווי ביי תפלת משה ושלמה — אז ער איז נענה געווארן נאך איידער עס האט זיך געענדיקט זיין תפלה, משא״כ ביי משה ושלמה שטייט אז דאס איז געווען ככלות תפלתם — וואס דאס איז פארבונדן מיט דער מעלה פון תורה אויפן ענין הנבואה ובית המקדש:

דער גילוי אלקות וואס ווערט נמשך בהנביא, ועד״ז בביהמ״ק, איז עס — צוויי זאכן וואס ווערן נתאחד יחד[63].

דערפאר זעט מען אז אין גילוי הנבואה איז געווען בכל נביא — קודם שנתנבא, בשעת הנבואה, לאחרי הנבואה (נוסף על שבכלל פסקה נבואה[64]); ועד״ז בנוגע ביהמ״ק: בבית שני חסר ה׳[65], רק בג׳ רגלים יראה ויראו[66], אין עבודה בלילה[67] וכו׳ ובפרט — חורבן ביהמ״ק. ואע״פ אז די קדושה שבו „אינה בטלה״[68], איז אבער דער ביהמ״ק הגשמי (וואו מ׳האט בעיני בשר געזען ווי „מקום הארון אינו מן המדה״ וגם בבית שני: עשרה נסים נעשו כו׳[69]) חרב געווארן, א מצב אז (בעיני בשר) זעט מען ניט גילוי אלקות.

וויבאלד אז דער גילוי אלקות שבהם איז נתחדש געווארן אין זייער מציאות, דעריבער איז שייך[70] אין דעם א הפסק.

משא״כ תורה איז מלכתחילה איין זאך מיט אלקות — אורייתא וקוב״ה כולא חד, אין תורה איז ניט שייך קיין שינויים — תורה איז „עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת״[71].

[און וויבאלד אז דער יחוד פון תורה מיט אלקות איז באופן דכולא חד, דערי־בער, איז אויך די התאחדות פון אידן און וועלט מיט אלקות וועז זי קומט ע״י התורה — אין דעם אופן: דורך תורה איז ישראל וקוב״ה כולא חד; ועד״ז איז די עצם מציאות פון וועלט פארבונדן מיט תורה, ניט נאר איז וועלט באשאפן געווארן „בשביל התורה״[72] (אין אן אופן אז תורה און וועלט בלייבן צוויי באזונ־דערע זאכן), נאר דער עצם קיום העולם איז אפהענגיק אין תורה, כמחז״ל[73] „שהתנה הקב״ה עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלים את תורתי מוטב כו״, אז זייער עצם מציאות איז דער תנאי פון „ישראל מקבלין את תורתי״][74].

און דערפאר איז דער „נענה״ ביי תפלת אליעזר בנוגע נישואי יצחק

---

63) ראה בארוכה המשך תער״ב (ח״ב ע׳ תתקלה־ו. לקו״ש חי״ז ע׳ 94 ובהערות) שגילוי הנבואה בנביאים וגילוי אלקות שבבהמ״ק אי״ז אמיתית הענין דגילוי אלקות בדרך פשיטות, והוי כעין חידוש והוספה בעולם. ע״ש.

64) תוספתא סוטה פי״ג, ד. ירושלמי שם פ״ט הי״ג. שהש״ר פ״ח, ט (ג). וראה יומא ט, ב. סוטה מח, ב. ובכ״מ. וראה רמב״ם הל׳ יסוה״ת פ״ט ה״ב „כמו שאמר האחרון שבהם״.

65) יומא כא, ב.

66) משפטים כג, יז. תשא לד, כג. ראה טז, טז. — ע״פ דרז״ל חגיגה ב, א.

67) ראה מגילה כ, ב. תו״כ צו ז, לח. רמב״ם הל׳ מעה״ק רפ״ד.

68) כברמב״ם הלכות ביהב״ח שם.

69) אבות פ״ה מ״ה.

70) אבל אינו מוכרח ח״ו.

71) רמב״ם הלכות יסוה״ת רפ״ט. ועד״ז בהל׳ מלכים פ״א סה״ג, הל׳ מעשה הקרבנות ספ״ב. וראה בארוכה לקו״ש חי״ט שם.

72) פרש״י ר״פ בראשית.

73) ע״ז ג, א. וש״נ.

74) וזהו גם ענינו של נביא „לצוות על דברי תורה ולהזהיר העם שלא יעברו עלי׳ כמו שאמר האחרון שבהם זכרו תורת משה עבדי״ (רמב״ם הל׳ יסוה״ת שם ה״ב).

ורבקה (וואָס ווייזט אויף כללות ענין התורה כנ״ל) געווען אין אַן אופן פון „טרם כלה לדבר״:

ווען די מענה קומט ערשט נאָכן גמר התפלה, איז עס אַ באַווייז, אַז דער תוכן ונדון התפלה איז אַ זאַך וואָס איז ניט בתכלית ואמיתית ההתאחדות מיט אלקות; ס׳איז טאַקע אין אַן אופן פון „מודבק בשכינה״, וואָס דערפאַר קומט דער מענה מיד — אָבער[75] די דביקות איז (כפירושה בפשטות) צוויי זאַכן וועלכע זיינען געוואָרן דבוק זה לזה. און דערפאַר איז די תפלה ומענתה אויך באופן דומה לזה (נאָר בקירוב ודיבוק) — פריער קומט די תפלה און נאָכן גמר תפלה קומט (תיכף) די מענה.

משא״כ ווען דער מבוקש התפלה איז אַן ענין וואָס איז מלכתחילה „כולא חד״ מיט אלקות, דעמאָלט קומט די מענה בדוגמא לזה אין אַן אופן וואָס מ׳קען זי ניט אָפּטיילן פון דער תפלה, ובנדו״ד — ניט ככלותו לדבר, את כל הדברים האלה[76], נאָכן גמר התפלה — נאָר „טרם[77] כלה לדבר״.

ח. אויפן פסוק „ויהי הוא טרם כלה גו׳״ איז מבואר אין חסידות[78], אַז אין המשכת אלקות זיינען פאַראַן צוויי אופנים[79], וועלכע זיינען מרומז אין פסוק[80] „השולח אמרתו ארץ (און) עד מהרה ירוץ דברו״:

„השולח אמרתו ארץ״ איז די המשכה וואָס קומט אַן למטה אין אַן אופן פון „לאט לאט״, דאָס הייסט, אַז זי גייט דורך דעם סדר השתלשלות העולמות, ממדריגה למדריגה (און אין יעדער מדריגה ווערט די המשכה פאַראיינציקט מיטן „עולם״ שבמדריגה זו) ביז זי קומט אַראָפּ למטה.

און ס׳איז פאַראַן אַ המשכה אין אַן אופן פון „עד מהרה ירוץ דברו״ — אַז זי קומט אַראָפּ גלייך למטה, מיט אַ „מהירות״, „אַריבערשפּרינגענדיק״ דעם סדר השתלשלות.

וואָס די סיבת החילוק צווישן די צוויי המשכות איז — פון וועלכען אָרט זי איז נמשך, הויבט זיך אַן: ווען די המשכה איז פון אַ דרגא אין אלקות וואָס האָט אַ שייכות צו השתלשלות העולמות, דאַן ווערט זי נמשך למטה אין אַן אופן אַז זי מוז דורכגיין (באופן של התלבשות) דעם סדר השתלשלות; בשעת אָבער די המשכה איז פון דעם אור אלקי וואָס איז העכער פון השתלשלות, דעמאָלט קומט זי אַראָפּ גלייך למטה, אין אַן אופן פון „מהירות״, ווייל זי דאַרף ניט דורכגיין דעם סדר השתלשלות (אין אַן אופן פון התלבשות).

על יסוד זה איז חסידות[78] מבאר דעם טעם וואָס ביי די „שלשה״ (הנ״ל) איז געווען „נענו במענה פיהם״, אין אַן אופן פון „מיד״, ווייל זיי האָבן דערגרייכט דורך זייער תפלה צום אור אלקי

75) אולי י״ל מעין דוגמא בהלכה — השקו״ט (ראה צפע״נ מכות ע׳ 116. 118. וש״נ. מפענ״צ פ״ו סי״ז, פ״ח ס״ז. וש״נ) במקום החתך (חולין סח, א ואילך. צט, א) גבולין וחומות כלפנים או כלחוץ (ראה פסחים פה, ב) תודה החיצונה בקידוש החומה (שבועות טו, ב) ועוד. וראה פרש״י עה״ת בראשית ב, ב (מב״ר פ״י, ט).

76) דלכאורה כיון שנענה תיכף — הי׳ צ״ל „ותבקע האדמה גו׳״ — קודם אמירתו „וידעתם כי גו׳״.

77) להעיר מפרש״י בראשית ב, ה.

78) ד״ה ויהי הוא טרם כלה לדבר תרנ״ט (סה״מ תרנ״ט ע׳ קיד ואילך), ותש״ה (סה״מ תש״ה ע׳ 110 ואילך). וראה אוה״ת ח״ש (כרך ד) תשצב, ב. אוה״ת נ״ך שבהערה 20.

79) וראה לקו״ת ס״פ קרח.

80) תהלים קמז, טו.

שלמעלה מהשתלשלות, וואס ווערט נמשך למטה אין אן אופן פון „עד מהרה ירוץ דברו".

און על פי זה איז אויך מבואר די מעלה פון תפלת אליעזר לגבי תפלת משה ושלמה, וואס דוקא ביי אים איז געווען „טרם כלה לדבר" — וואָרום ווי־באלד אז דער תכלית פון זיין תפלה איז געווען צוליב יצחק'ן, וואס יצחק איז ענינו גבורות, תגבורת החיות, דערי־בער, איז דער מענה אויף דער תפלה געווען אין אן אופן פון תגבורת (ניט סתם מהירות, נאָר מיט א תגבורת אין דער מהירות) — „טרם כלה לדבר".

ויש לומר, אז דער ביאור הנ"ל בהליקוט יש להתאימו צום ביאור (שבתורת הח־סידות):

מצד סדר השתלשלות איז די התאח־דות פון וועלט מיט אלקות כביכול ווי א זאך וועלכע איז (דערנאָך) נתאחד גע־ווארן מיט אלקות; דוקא מצד אור א"ס שלמעלה מהשתלשלות (ובפרט מצד העצמות), איז וועלט מלכתחילה מיוחד ממש מיט אלקות — דער „יש הנברא" איז איין זאך כביכול מיט'ן „יש האמיתי"[81].

(משיחות כ"ף מרחשון תשמ"ב,
ש"פ שמיני תשל"ג)

---

81) ראה ביאורי הזהר פ' בשלח מג, ג. ועוד.